

Overzicht Voortgang Agenda Integratie per november 2014

Bijlage bij brief Voortgang Agenda Integratie

In de Agenda Integratie van dit kabinet zijn de verschillende programmaonderdelen ondergebracht langs de drie lijnen:

- I) 'Meedoen en zelfredzaamheid';
- II) 'Grenzen stellen en opvoeden';
- III) 'Omgaan met anderen en verinnerlijken van waarden'.

Dit overzicht geeft de stand van zaken en de resultaten op onderdelen weer, waarbij deze indeling langs de drie lijnen is gehandhaafd. De Roma zijn als aandachtsgroep in 2013 aan de Agenda Integratie toegevoegd en worden hier onder de lijn 'grenzen stellen en opvoeden' behandeld.

I 'Meedoen en zelfredzaam zijn'

Voor de nieuwkomer in Nederland betekent participatie behalve de voldoening van in het eigen levensonderhoud kunnen voorzien, ook de verbinding met de maatschappij. Voor de cohesie binnen de samenleving is het van belang dat migranten niet als groep langs de zijlijn staan en er sociaaleconomische tweedeling ontstaat. Om te stimuleren dat mensen met een migrantenachtergrond ook werkelijk stappen zetten en emanciperen, blijft stevige inzet op onderwijs- en arbeidsparticipatie nodig.

Taal

Taal en het beheersen van de Nederlandse taal is een thema dat de drie thematische lijnen in de Agenda Integratie doorsnijdt. In 2014 is ingezet op de volgende sporen:

- Op 27 oktober 2014 heeft de startbijeenkomst plaatsgevonden om vorm en inhoud te geven aan het Taalakkoord. Met dit Taalakkoord zal ik met een 13-tal koploper bedrijven een initiatief starten (Het Taalakkoord: laat Taal voor je werken!) om de taalvaardigheden van werknemers een flinke impuls te geven, zowel kwantitatief (meer bedrijven) als kwalitatief (beter en duurzamer). De inzet is om in januari 2015 het taalakkoord te ondertekenen. Ook het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zal hierin als werkgever een actieve rol op zich nemen.
- Gezamenlijk met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport werk ik momenteel aan een integrale visie en aanpak van Taal en geletterdheid. Deze aanpak zal in het eerste kwartaal van 2015 aan uw Kamer worden verzonden.
- In het eerste kwartaal van 2014 is het pilotprogramma 'Het Ei van Columbus' afgerond waarin de taalontwikkeling van laagtaalvaardige ouders gekoppeld wordt aan de taalontwikkeling van kinderen in de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) met als doel het bevorderen van het educatieve thuismilieu en daarmee het voorkomen van taalachterstanden bij kinderen. De resultaten van het programma zijn gepresenteerd op een landelijke werkconferentie in juni 2014. Op deze conferentie is ook het startschot gegeven voor het praktijkteam Taal voor ouders en kind dat samen met gemeenten en scholen vraaggericht adviseert over de implementatie van taal- en ouderbetrokkenheid programma's.
- Vanuit mijn ministerie is er samen met LOWAN¹ begin juni een rondetafelgesprek georganiseerd met betrokkenen over de organisatie en kwaliteit van onderwijs aan

---

¹ Landelijke Onderwijs Werkgroep voor Asielzoekers en nieuwkomers.

kinderen van nieuwkomers. Met het ministerie van OCW ben ik momenteel in gesprek om de kennis die bestaat over en binnen het nieuwkomersonderwijs te versterken.

- In 2014 is op verschillende manieren geïnvesteerd in de ontwikkeling van laagdrempelige methodieken onder andere om taalvrijwilligers te ondersteunen (het project 'Aan de slag met taal' en 'Nog meer spreektaal'). Tevens zal een methodiek worden ontwikkeld voor een doorlopende leerlijn aanpak Taal gericht op ouders en kind samen vanaf groep 3 en verder in de basisschool.

Inburgering

Het is van groot belang dat inburgeraars al in een zo vroeg mogelijk stadium kennismaken met de Nederlandse arbeidsmarkt en stappen zetten die leiden tot het zo snel mogelijk, maar ook duurzaam, verwerven van een plek op de arbeidsmarkt. De oriëntatie op de arbeidsmarkt wordt minder vrijblijvend en gaat met de toevoeging van de arbeidsmarktmodule onderdeel uitmaken van de inburgeringsplicht, waarbij de inburgeraar actief aan de slag gaat. Centrale doelstelling is dat de inburgeraar weet hoe hij in Nederland werk moet zoeken en werk kan behouden. Hij laat zijn diploma – kosteloos – waarderen, waardoor duidelijk wordt welke opleiding of cursussen eventueel nodig zijn om het eigen beroep in Nederland uit te oefenen. De inburgeraar stelt een loopbaanplanning op in de vorm van te ondernemen acties, oriënteert zich op de (regionale) arbeidsmarkt, probeert een netwerk op te bouwen, stelt een CV op, zoekt vacatures en schrijft sollicitatiebrieven.

In het AO van 5 juni 2014 heb ik toegezegd terug te komen op de relatie van de arbeidsmarktmodule (na afronding door de inburgeraar) met de aansluiting op reguliere trajecten van toeleiding naar werk. Een deel van de verplichte inburgeraars, namelijk zij die geen uitkering hebben, zal al tijdens de inburgeringsperiode op eigen kracht op zoek gaan naar werk. Zij kunnen gebruik maken van de arbeidsmarktmodule en kunnen deze zelfstandig volgen of kiezen voor een traject met begeleiding. Ook kunnen zij gebruik maken van de algemene - niet begeleide - ondersteuning via werk.nl van UWV.

Inburgeraars met een bijstandsuitkering hebben te maken met de voorwaarden en het aanbod van gemeenten in het kader van re-integratie. Deze kunnen aanvullend of versterkend zijn in relatie tot de arbeidsmarktmodule. In welke mate zal, gezien de beleidsvrijheid van gemeenten, van situatie tot situatie verschillen. Ik zie vooral dat het inburgeringsprogramma en de re-integratie elkaar kunnen ondersteunen en versterken en dat de arbeidsmarktmodule een goede basis is voor het toetreden tot de arbeidsmarkt.

Het is van belang dat gemeenten op de hoogte zijn van de arbeidsmarktmodule binnen de inburgering en de inhoud ervan. Er zijn inmiddels vijf regionale informatiebijeenkomsten gehouden, die druk werden bezocht.

Ook in praktische zin is het van belang dat gemeenten en taal- en re-integratiebedrijven alert zijn op de wijzigingen binnen het inburgeringsprogramma. Daarom worden gemeenten, maar ook taal- en re-integratiebedrijven, geïnformeerd over de inhoud van de arbeidsmarktmodule en de stappen die de inburgeraar daarbij zal zetten. Er worden reeds informatiebijeenkomsten in de regio gehouden. Daarnaast wordt door middel van publicaties in diverse nieuwsbrieven en vakbladen voor gemeenten en taal- en re-integratiebedrijven de arbeidsmarktmodule onder de aandacht gebracht. Dit gebeurt via SZW-kanalen, vakbladen voor klantmanagers en vakbladen en websites van re-integratie- en taalbedrijven.

In het VAO inburgering van 26 juni 2014 is door de leden Ulenbelt en Karabulut een motie ingediend (nr. 66 32824), waarin de regering wordt verzocht om het mogelijk te maken dat inburgeringsplichtigen met een reguliere verblijfsvergunning de lening van DUO kunnen gebruiken voor een alfabetiseringscursus. Ik heb aangegeven dat ik op dit verzoek zal terugkomen nadat onderzocht is hoe groot de betreffende doelgroep is en welke consequenties hieraan verbonden zijn.

Het blijkt te gaan om een relatief klein aantal analfabete inburgeringsplichtigen. De gevolgen voor de uitvoering en de financiële consequenties zijn derhalve beperkt. Ik ben dan ook voornemens om door een aanpassing van het Besluit inburgering het mogelijk te maken dat ook inburgeringsplichtigen met een reguliere verblijfsvergunning een alfabetiseringscursus uit de lening van DUO kunnen betalen.

Net als voor asielgerechtigden zal het maximale leenbedrag voor inburgeringsplichtigen met een reguliere verblijfsvergunning worden verhoogd van €5.000 naar €10.000, omdat een bedrag van €5.000 veelal niet toereikend zal zijn om een alfabetiseringscursus én een inburgeringscursus te bekostigen. Voor inburgeringsplichtigen met een reguliere verblijfsvergunning blijft een inkomenstoets bij aanvraag van de lening en een terugbetalingsverplichting van kracht.

Participatieverklaring nieuwkomers

In december 2013 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de participatieverklaring voor nieuwkomers.² De participatieverklaring wordt momenteel in 17 Nederlandse gemeenten getest (Amersfoort, Amsterdam, Den Bosch, Den Haag, Deventer, Doetinchem, Enschede, Venray, Horst aan de Maas, Peel en Maas, Spijkenisse, Zeewolde, Ermelo, Waalwijk, Westland en Zundert (in samenwerking met de regio West Brabant). Met de participatieverklaring worden nieuwkomers gewezen op hun rechten en plichten en de kernwaarden van de Nederlandse samenleving. Ook worden deelnemers geïnformeerd over allerlei praktische zaken.

De gemeenten hebben een grote mate van vrijheid in de inrichting van het participatietraject dat zij rond de verklaring hebben opgezet. Met het ondertekenen van de participatieverklaring tonen nieuwkomers hun betrokkenheid bij de Nederlandse samenleving en hun bereidheid om daar actief aan bij te dragen. De participatieverklaring draagt eraan bij dat migranten een reëel beeld hebben van wat Nederland van hen verwacht, maar ook wat zij van de Nederlandse samenleving kunnen verwachten. De pilot wordt in maart 2015 afgerond, waarna de pilot wordt geëvalueerd. Naast de evaluatie van de pilots vindt ook een studie plaats naar Europese voorbeelden van soortgelijke participatieverklaringen.³ Doel van de studie is om verschillende modellen van participatieverklaringen in kaart te brengen en zicht te krijgen op de (juridische) toepasbaarheid en mogelijkheid tot verplichting in de Nederlandse context. De studie wordt in het voorjaar van 2015 afgerond. Aan de hand van de uitkomsten van de pilot, de studie naar Europese voorbeelden zal – onder andere op basis van effectiviteit, het bereik en de kosten – worden bezien op welke wijze de participatieverklaring landelijk kan worden ingevoerd. Ik zal uw Kamer voor de zomer van 2015 hierover informeren.

EU-migranten

Op 23 september jl. heb ik uw Kamer het onderzoeksrapport 'Poolse, Bulgarse en Roemeense kinderen in Nederland: een verkenning van hun leefsituatie' van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) toegezonden. In de bij het rapport begeleidende aanbiedingsbrief staan de vervolgmaatregelen benoemd die uit de verkenning voortvloeien⁴. Allereerst is het SCP verzocht om naar aanleiding van de verkenning een verdiepend onderzoek naar de leefsituatie van deze kinderen te verrichten waardoor meer inzage komt in de omvang en ernst van de in de verkenning geconstateerde problematiek. In het verdiepend onderzoek zal ook de variatie binnen de groepen inzichtelijk worden gemaakt. Ten tweede is vanaf oktober 2014 de capaciteit op de ambassades in Polen, Bulgarije en Roemenië uitgebreid. Onderdeel van het takenpakket van deze lokaal geworven medewerkers is om, in samenwerking met lokale organisaties, potentiële migranten te wijzen op de risico's die zij lopen als zij onvoorbereid naar Nederland gaan. In de voorlichting zal onder meer gewezen worden op de mogelijke migratiegevolgen voor de kinderen en de verantwoordelijkheid hierbij van ouders en verzorgers. Ten derde is in samenwerking met de gemeente Rotterdam een

---

² TK 2014-2015, 32 824, nr. 48

³ Het betreft de modellen in de landen: Frankrijk, Zwitserland, Denemarken, Oostenrijk, België (Vlaanderen), en Duitsland.

⁴ TK 2014-2015, 29 407, nr. 196

onderzoek gestart naar niet geregistreerde kinderen in de gemeente Rotterdam. Dit onderzoek zal input leveren voor een strategie om deze kinderen optimaal naar het onderwijs toe te leiden. Tegelijkertijd wordt er vanuit mijn ministerie ingezet op kennisdeling tussen gemeenten, onderwijsinstellingen en overige partijen die betrokken zijn bij het nieuwkomersonderwijs. Begin juni is er samen met LOWAN⁵ een rondetafelgesprek georganiseerd met betrokkenen over de kwaliteit en organisatie van onderwijs aan nieuwkomers. In overleg met de deelnemers wordt hier een vervolg aan gegeven om dicht bij de praktijk te blijven. Verder ben ik momenteel in gesprek met het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) over hoe de kennis die bestaat over en binnen het nieuwkomersonderwijs versterkt kan worden. Dit betreft ook de specifieke kennis die bestaat ten aanzien van onderwijs aan kinderen van EU-migranten. Tot slot is er ook een belangrijke rol voor het landelijk netwerk voor EU-migranten, dat door Stichting Lize wordt gecoördineerd en eenmalig door mijn ministerie is gesubsidieerd. Stichting Lize gaat de maatschappelijke aansluiting van kinderen van EU-arbeidsmigranten met zelforganisaties en sleutelfiguren uit haar netwerk bespreken. Uitgangspunt is op welke wijze, vanuit de eigen verantwoordelijkheid en in onderlinge samenwerking, bijgedragen kan worden aan oplossingen.

Arbeidsparticipatie

De ambassadeur Aanpak Jeugdwerkloosheid heeft bijzondere aandacht voor jongeren die relatief hard getroffen worden door de jeugdwerkloosheid, waaronder migrantenjongeren (conform de motie Hamer/Van Weyenberg⁶).

- Dit gebeurt door ondersteuning en opschalen van effectieve activiteiten zoals JINC, K!X. Zo is JINC, dat jongeren van 8 tot en met 16 jaar door beroepsoriëntatie op de werkvloer, het aanleren van (sociale) vaardigheden en workshops over ondernemerschap op weg helpt naar een goede start op de arbeidsmarkt, uitgebreid in 3 steden. Het aantal K!X-teams is verdubbeld en er zijn nu specifieke teams voor techniek omdat relatief weinig migrantenjongeren voor deze sector kiezen terwijl het arbeidsperspectief beter is dan in andere sectoren.
- Binnen methodieken die zich richten op loopbaanoriëntatie zoals 'Werken aan je toekomst' is er meer aandacht voor weerbaarheid bij sollicitaties. Daarnaast organiseert SZW Link2Work, een traject voor het ondersteunen en verbeteren van mentorprojecten. Hierbij helpen werkgevers hoger opgeleide allochtone jongeren die weer lager opgeleide allochtone jongeren helpen (train de trainer). Het project zal de komende tijd in 3 nieuwe gemeenten worden gestart.
- Om de kansen op werk voor jongeren te vergroten zijn afspraken gemaakt in Jongerenakkoorden met een voorhoedegroep van 26 werkgevers (verenigingen). Deze afspraken zijn van belang voor de aanpak jeugdwerkloosheid, inclusief migrantenjongeren. Juist werkgevers kunnen voor de toekomst van (migranten)jongeren van grote waarde zijn. Zij kunnen op bijdragen door vacatures open te stellen voor jongeren, inclusief jongeren met een achterstand, door stageplekken te bieden aan gediplomeerde jongeren, zodat zij de soft skills kunnen leren die nodig zijn voor een goede start op de arbeidsmarkt of door meer leerbanen beschikbaar te stellen met inzet van de middelen uit de sectorplannen. In de Jongerenakkoorden zijn ook afspraken gemaakt over de rol die bedrijven kunnen spelen bij het voorbereiden van jongeren op de arbeidsmarkt.
- Het instrumentarium ontwikkeld ten behoeve van het tegengaan van jeugdwerkloosheid, zoals stages, leerwerkbanen, netwerken en coaching, is naar verwachting ook goed bruikbaar voor een betere toeleiding tot de arbeidsmarkt van vluchtelingen. In de komende afspraken met (nieuwe) werkgevers zal deze groep daarom ook, waar mogelijk, mee worden genomen. U bent hierover met de brief van 11 november jl.⁷ over de voortgang van de taal en werkakkoorden geïnformeerd.

---

⁵ Landelijke Onderwijs Werkgroep voor Asielzoekers en nieuwkomers.

⁶ TK 2012-2013, 29 544, nr. 457

⁷ TK 2014-2015, 32 824, nr. 77

Zoals aangekondigd in de brief van 11 maart jl.⁸ heeft het SCP op mijn verzoek een inventarisatie uitgevoerd naar welk beleid door gemeenten wordt gevoerd om werklozen aan een baan te helpen en wat dit beleid betekent voor de positie van migranten. De conclusie van de inventarisatie is dat er weliswaar verschillen bestaan tussen de werkwijzen van de zes onderzochte gemeenten, maar dat er uitsluitend sprake is van een generieke aanpak en dat er in de gemeente ook een sterke voorkeur bestaat voor deze aanpak. Een generieke aanpak biedt volgens de gemeenten voldoende ruimte om in te spelen op individuele behoeften. Er is derhalve bij gemeenten geen behoefte aan een etnisch-specifiek (doelgroepen)beleid. Een punt van zorg is dat bij deze werkwijze in de onderzochte gemeenten het zicht is verdwenen op toegankelijkheid en de effectiviteit van het beleid voor uiteenlopende herkomstcategorieën werkzoekenden. Dit onderwerp zal bij de invulling van het meerjarenprogramma van het kennisprogramma integratie worden meegenomen. De SCP-publicatie treft u als bijlage bij deze brief aan.

Stimuleren sociaal ondernemerschap

In het eerste kwartaal van 2015 wordt het SER advies sociaal ondernemerschap en bijbehorende kabinetsreactie verwacht. Ter voorbereiding van de adviesaanvraag heeft in het voorjaar van dit jaar een SER expertmeeting plaatsgevonden met verschillende partners in het veld. In 2014 – 2015 wordt een vervolgsubsidie aan Society Impact verleend in cofinanciering met het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) teneinde nadere invulling te geven aan verschillende 'social deals' en 'social impact bonds' die door Society Impact zijn opgezet. Specifiek voor SZW ligt deze inspanning op het terrein van taal en integratie.

Inclusiviteit maatschappelijke instellingen

Om mee te kunnen doen in de maatschappij is het van belang dat gebruik gemaakt kan worden van de faciliteiten die tal van instellingen bieden. Vele partijen in het veld staan in hun dagelijkse werkzaamheden voor de taak om het hoofd te bieden aan problemen van en met minderheden. In de Agenda Integratie is gesproken over het belang van inclusiviteit van maatschappelijke instellingen. Vanuit de institutionele kant wordt eraan gewerkt om maatschappelijke instellingen zodanig toe te rusten dat ook migrantengroepen optimaal gebruik zullen maken van voorzieningen die voor sommigen juist zo hard nodig zijn. Een voorbeeld hiervan is de inzet van de zorg. Er loopt in samenspraak met SZW een traject voor kwaliteitsverbetering van de GGZ-infrastructuur voor migrantenjongeren in vier steden (Nijmegen, Rotterdam, Gouda, Ede), omdat adequate geestelijke gezondheidszorg een substantieel deel van de migrantenjongeren met gedragsproblemen op dit moment nog onvoldoende bereikt. Een ander voorbeeld is dat in opdracht van SZW op het vlak van ouderen en zorg er een aantal (zorg)bestuurders zijn geïnterviewd over cultuursensitieve ouderenzorg. Hun visie is samengebracht in een boekje "Voor(t)gang in Verandering".

II Grenzen stellen en opvoeden

Aanpak van criminaliteit en overlast

In 2014 is de interdepartementale samenwerking geïntensiveerd om de aanpak jeugdcriminaliteit verder te ontwikkelen. Hierbij is er veel aandacht voor knelpunten in de uitvoering. Vanuit het ministerie van SZW is er speciale aandacht voor de versterking van identiteitsvorming en weerbaarheid voor jongeren en ouderbetrokkenheid in achterstandswijken. Een integrale samenwerking van alle overheidspartijen is ook bij die aanpak van groot belang.

- Het Preventie Sportprogramma "Alleen jij bepaalt wie je bent", van het ministerie van VenJ wordt vanuit het ministerie van SZW versterkt door middel van Identiteitstrainingen en Ouderbetrokkenheid. Via dit sportprogramma worden risicjongeren, begeleid door positieve rolmodellen, gestimuleerd om betere keuzes te maken. De aanvullende activiteiten zijn momenteel in voorbereiding en zullen begin 2015 van start gaan.

---

⁸ TK 2013-2014, 32 824 nr. 51

- Om de recidive van ex-gedetineerde migrantenjongeren te verminderen is er extra inzet vanuit de ministeries van VenJ en SZW en gemeenten om een aantal lokale pilots in te zetten. De pilots bevatten een beproefde methodiek van intensieve integrale gezinsaanpak, moedernetwerk en rolmodellen uit de eigen gemeenschap om de re-integratie te verbeteren. Tegelijkertijd zal er een effectmeting plaatsvinden. De eerste trajecten gaan binnenkort in Den Haag van start. Als neveneffect heeft deze inzet van rolmodellen uit eigen gemeenschap een vergroting van het aantal stageplekken voor migrantenjongeren.
- In samenwerking met de Aanpak Jeugdwerkloosheid wordt momenteel gewerkt aan het benutten van goedwerkende initiatieven voor jongeren met een strafblad. Deze jongeren hebben veel problemen bij het vinden van werk of het volgen van een opleiding door onder andere het ontbreken van een Verklaring omtrent Gedrag en veel voorkomende problematiek zoals gebrek aan sociale vaardigheden en licht verstandelijke beperktheid. Uit de uitkering en sneller naar opleiding en werk: voorbeeld van een goed initiatief is een éénjarige horecaopleiding onder extra begeleiding van een jongerenwerker.

Versterken ouderbetrokkenheid

De in de Agenda Integratie genoemde inzet op ouderbetrokkenheid is gecontinueerd.

- In 2014 is, mede ondersteund door SZW, gestart met een drietal wijkacademies opvoeden. Deze activiteit vindt plaats in het kader van het ontwikkelen van effectieve werkwijzen om de opvoednetwerken van ouders te versterken. Ouders worden zich bewust van de opvoedvraagstukken waar zij voor staan en bespreken dit met andere ouders en betrekken zonnodig professionals. De komende tijd zullen ook vraagstukken aan de orde komen die spelen rondom kinderen die in contact komen met radicaal gedachtegoed.
- Een aantal scholen in Rotterdam Zuid is gestart met een traject dat mede door SZW is ondersteund om de ouderbetrokkenheid bij het onderwijs op deze scholen te vergroten. Gelijktijdig met het traject dat de scholen hierbij doorlopen is er een traject voor de ouders om hen bewust te maken van het belang van goede betrokkenheid, maar ook om hen zo nodig daartoe beter toe te rusten.

Roma

Op het punt van dialoog met Roma is in de afgelopen periode een forse inzet gepleegd, zowel op landelijk als op lokaal niveau.

Bij SZW spitsen de gesprekken met de Romagemeenschap zich toe op de toegankelijkheid en effectiviteit van algemene voorzieningen voor Roma. Dit is in lijn met de unaniem door de Raad voor Sociaal Beleid en Werkgelegenheid op 9 december 2013 aangenomen aanbeveling van de Europese Commissie die de EU-lidstaten oproept om aandacht te besteden aan de toegankelijkheid van algemene voorzieningen van Roma. Hierbij gaat het om de terreinen onderwijs, arbeidsmarkt, huisvesting en gezondheidszorg.

- Op lokaal niveau, met name de gemeenten Lelystad en Capelle aan de IJssel, wordt actief vorm gegeven aan de dialoog met de Roma.

Een belangrijk aandachtspunt in de gesprekken met Roma zijn de rechten en de plichten. Het spreekt voor zich dat Roma net als ieder ander burger in dit land gevrijwaard zijn van discriminatie, maar tegelijkertijd geldt ook dat zij plichten hebben net als ieder ander in dit land zoals het voldoen aan de Leerplichtwet.

- De onderwijsparticipatie bij Roma in het basisonderwijs gaat vooruit, maar in het voortgezet onderwijs is er nog weinig vooruitgang geboekt. Het inzetten van "lik-op-stuk-beleid" en tegelijkertijd de verhoging van de bewustwording bij Roma over het belang van onderwijs lijkt de beste benadering om dit hardnekkige probleem nader tot een oplossing te brengen.
- In de EU-werkgroep Bescherming Rechten van Romakinderen die op initiatief van Nederland tot stand is gekomen en die zowel door Nederland als de Europese Commissie wordt voorgezeten, wordt ingezet op het uitwisselen van "promising practices" waar het gaat om de onderwijsparticipatie van Roma meisjes.

III Omgaan met anderen en verinnerlijken van waarden

Maatschappelijke codes, pluriformiteit en burgerschap

Tijdens het AO 'Discriminatieonderwerpen' d.d. 21 mei 2014 heb ik uw Kamer toegezegd met betrekking tot de aangenomen motie Yücel⁹ met een tussenstand te komen over de invulling van burgerschap in het onderwijs vanuit integratieperspectief.

Zoals ik in de Agenda Integratie¹⁰ heb aangegeven is het omgaan met diversiteit en weet hebben van codes en ongeschreven regels die in onze samenleving gelden onontbeerlijk. Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat iedereen deze maatschappelijke codes en ongeschreven regels kent, ook kinderen. Het onderwijs heeft een belangrijke rol in het overbrengen van de waarden die essentieel zijn voor de Nederlandse rechtsstaat. In de brief over Burgerschap in het onderwijs¹¹ heeft het Kabinet haar visie gegeven op burgerschapsonderwijs en is een aantal maatregelen aangekondigd om burgerschapsonderwijs te versterken. Vanuit de Agenda Integratie is mijn doelstelling hierbij de operationalisering en concretisering van de verinnerlijking van kernwaarden en verworvenheden van de Nederlandse rechtsstaat te bevorderen.

De inzet op burgerschap middels het onderwijs zal via de volgende drie lijnen lopen:

1. Versterken van de reguliere aanpak van OCW.
In dit traject worden aan de hand van geteste tools op het gebied van jongeren/leerlingenparticipatie met de 10 deelnemende scholen maatplannen ontwikkeld waarmee scholen in het daaropvolgende schooljaar met leerlingen vorm kunnen geven aan de leerlingenparticipatie bij de inrichting van burgerschapsonderwijs.
2. Aanjagen vanuit een innovatieve invalshoek en het bredere integratieperspectief
Naar aanleiding van signalen dat sommige (beginnende) docenten moeite hebben om onderwerpen zoals de Holocaust, antisemitisme, homofobie, islamofobie of overige lastige (vaak aan integratie relateerde) onderwerpen in de klas te behandelen, wordt samen met een aantal lerarenopleidingen lesmateriaal op basis van de peer education methodiek ontwikkeld. Ook wordt door middel van een pilot op MBO scholen burgerschapslesmateriaal ontwikkeld, ter aanvulling op de huidige 'loopbaan' curriculum in het MBO. Daarnaast start de pilot 'transformatieve school; een scholenproject met VO en MBO leerlingen in drie aandachtswijken (Feyenoord, Schilderswijk, Slotervaart) om de opwaartse mobiliteit van jongeren te versterken en de liftfunctie van de betrokken onderwijslocaties te herstellen.
3. Borgen van de activiteiten in samenwerking met OCW
Ter borging van de investeringen in lerarenopleidingen, (pilot)scholen en maatschappelijke (vrijwilligers) organisaties ontwerpt Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) in opdracht van OCW een interactieve website waarop lesmethodieken met betrekking tot burgerschap worden samengebracht.

De uitvoering vindt plaats in het schooljaar 2014-2015.

Aanpak discriminatie

Discriminatiebestrijding is niet iets van de overheid alleen, maar iets van ons allen als samenleving. Samenwerking met het maatschappelijk middenveld, gemeenten, professionals en actieve burgers is dan ook van groot belang.

De hoge ervaren discriminatie door migrantengroepen die blijkt uit het SCP-rapport 'Ervaren discriminatie', is in lijn met eerder onderzoek naar maatschappelijke trends, die duiden op een samenleving waarin migranten zich minder geaccepteerd voelen in Nederland. Eens te meer wees

---

⁹ TK 2012-2013, 32 824, nr. 16

¹⁰ TK 2012-2013, 32 824, nr. 80

¹¹ TK 2013-2014, 33 750 VIII, nr.80

het SCP-rapport op het belang van aandacht voor de toegenomen diversiteit in de samenleving en het belang voor iedereen om daarmee te kunnen omgaan.

Middels de voortgangsbrief discriminatie van de minister van BZK zal uw Kamer in december in 2014 worden geïnformeerd over de uitvoering van het interdepartementale actieprogramma discriminatie en de aanvullende maatregelen. Hierin zal de stand van zaken aangegeven worden van diverse generieke maatregelen ter versterking van de effectieve aanpak van discriminatie, zoals de vergroting van bewustwording en meldingsbereidheid middels een landelijke campagne, en het opstellen van kwaliteitscriteria voor antidiscriminatie voorzieningen.

In het kader van de aanpak van discriminatie op grond van afkomst, religie en huidskleur vinden en vonden de volgende activiteiten plaats.

- Tegen de achtergrond van de toename van het aantal antisemitische incidenten deze zomer, hebben er in augustus en september twee bijeenkomsten van het Ronde Tafel netwerk antisemitisme plaats gevonden met deelname vanuit onder meer de Anne Frank Stichting, het Centraal Joods Overleg (CJO), het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO), het Inspraak Orgaan Turken (IOT), en het Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders (SMN). Hierbij is door deelnemers het belang onderstreept van gezamenlijk optreden rond incidenten. Dit heeft in 2014 ook meermaals plaatsgevonden en zal worden versterkt.
- Langs de sporen van opvoeding, educatie en rolmodellen worden vanuit het netwerk diverse activiteiten ontplooid, waaronder een project van het IOT gericht op het bespreekbaar maken van antisemitisme in Turkse kring. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar trigger factoren van antisemitisme die in maart 2015 wordt verwacht, alsmede onderzoek vanuit OCW naar toerusting van docenten om sociale veiligheid te bieden, zal bekeken worden hoe de effectiviteit van de inzet langs deze drie sporen verder versterkt kan worden;
- Vanuit SZW en OCW zal er daarnaast ten behoeve van de uitrol van activiteiten en adequaat opereren bij incidenten worden ingezet op het stimuleren van lokale Ronde Tafels op discriminatie en antisemitisme;
- Discriminatie op basis van huidskleur krijgt specifieke aandacht. Eén van de achtergronden voor de weerstand ten aanzien van Zwarte Piet is gelegen in het feit dat mensen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond, nog vaak geconfronteerd worden met racisme, met name op de arbeidsmarkt. Mede in het kader van de invulling van de recent vanuit de VN aangekondigde "Decade for People of African descent" zal er in 2015 een Ronde Tafel worden georganiseerd om de problematiek van discriminatie op grond van huidskleur en mogelijke specifieke oplossingsrichtingen nader te verkennen.

Uit het rapport 'Ervaren discriminatie in Nederland' van het SCP van januari van dit jaar, blijkt dat bijna twee op de drie moslims ten minste één discriminatie-ervaring hebben gehad in het afgelopen jaar. De volgende activiteiten zijn ingezet om dit type discriminatie aan te pakken:

- Op 9 april vond een Ronde Tafel bijeenkomst plaats over islamofobie en discriminatie van moslims met enkele sleutelfiguren en vertegenwoordigers van organisaties, waaronder SMN, CMO en IOT. Hierbij kwamen thema's aan bod als meldingsbereidheid, weerbaarheid en aandacht voor discriminatie binnen het onderwijs.
- Deze thema's zijn nader besproken in een bijeenkomst inzake moslimdiscriminatie op 2 september met o.m. vertegenwoordigers vanuit politie, Anti Discriminatie Voorzieningen (ADV's) en maatschappelijke organisaties. In dat kader vond een inventarisatie plaats van diverse activiteiten en initiatieven gericht op de bestrijding van moslimdiscriminatie, die met het oog op bredere uitrol breed verspreid zal worden onder gemeenten. Als follow-up van de bijeenkomst, zal er onder andere gewerkt worden aan het opstellen van een "handreiking" voor het opereren rond incidenten bij moskeeën ten behoeve van moskeebestuurders, politie, gemeenten en ADV's.
- Tevens is er een opdracht verleend aan het Verwey-Jonker Instituut om een verdiepende studie naar moslimdiscriminatie te verrichten. Deze wordt als bijlage bij de Poldis 2013 rapportage meegenomen in de voortgangsbrief discriminatie die eind dit jaar uitkomt.

- Tot slot zal er ter uitvoering van de motie Dijkgraaf actief worden ingezet op het verwerven van Europese best practices inzake de bestrijding van discriminatie en antisemitisme ter ondersteuning van nationaal en lokaal beleid. In de voortgangsbrief discriminatie wordt uw Kamer ook nader geïnformeerd over hoe deze motie invulling zal worden gegeven.

Uw Kamer is in het Actieplan arbeidsmarktdiscriminatie¹² van 16 mei 2014 geïnformeerd over specifieke maatregelen met betrekking tot het tegengaan van stereotypering, vooroordelen en de inzet op bevordering van culturele diversiteit op de werkvloer.

- In dit kader wordt voortbouwend op het advies arbeidsmarktdiscriminatie van de SER, een overzicht opgesteld van internationale en nationale 'best practices' op het vlak van bevordering van culturele diversiteit.
- Ook ondersteunt SZW de totstandkoming van het diversiteitscharter vanuit de Stichting van de Arbeid.

Over de voortgang bij de uitvoering van het actieplan bestrijding arbeidsmarktdiscriminatie wordt uw Kamer jaarlijks geïnformeerd.

Bevorderen homoacceptatie onder etnische minderheden

Gezamenlijk met het Ministerie van OCW en enkele maatschappelijke organisaties wordt gewerkt aan een breed maatschappelijk plan van aanpak. Dit is naar verwachting eind 2014 gereed, waarna uw Kamer hierover zal worden geïnformeerd.

Preventieve aanpak huwelijksdwang

Het doel van de preventieve aanpak huwelijksdwang is het voorkomen en tijdig signaleren van (dreigende) huwelijksdwang door middel van twaalf concrete maatregelen uitgewerkt in drie hoofdlijnen:

1. Bewustwording komt vanuit de gemeenschappen zelf tot stand.
  - De zeven organisaties die opdracht hebben gekregen om huwelijksdwang, huwelijksgevangenschap, achterlating, eengerelateerd geweld en homoseksualiteit in gesloten gemeenschappen bespreekbaar te maken, hebben inmiddels ruim 100 vrijwilligers hiervoor getraind. Het gaat om mensen in 11 gesloten gemeenschappen in Nederland: Turken, Marokkanen, Somaliërs, Irakezen-Koerden, Surinaams-Hindoestanen, Chinezen, Pakistanen, Afghanen, Pakistani, orthodox-joden en orthodox-christenen. Aan het einde van 2014 worden de projecten afgerond, er zijn dan in totaal 1000 bijeenkomsten gehouden, waaraan circa 13.000 personen uit de genoemde gemeenschappen hebben deelgenomen.
  - De landelijke campagne die jongeren oproept om te praten over huwelijksdwang of hulp te zoeken bij de Steunpunten Huiselijk Geweld is in april en juni 2014 herhaald door online promotie op bijvoorbeeld Youtube en Facebook. De campagne is verbeterd op basis van de ervaringen in post- en pretesten onder de doelgroep. Er is een blog gemaakt over Yarah. (www.hetdagboekvanyarah.nl). De blog leidt jongeren naar de site www.trouwentegenjewil.nl met meer feitelijke informatie. Op de site staat ook uitgelegd dat het van belang is er vooral voor te zorgen in Nederland te blijven, omdat in Nederland de hulpverlening beter kan helpen dan in het buitenland. Het totaal aantal bezoekers van de campagnesites in 2014 is: www.trouwentegenjewil.nl: 3.034, www.hetdagboekvanvarah.nl: 19.433.
2. Deskundigheidsbevordering van professionals in omgeving van jongeren is essentieel. Tijdig signaleren door professionals is cruciaal om gedwongen huwelijken tegen te gaan. De competenties van professionals worden op dit vlak versterkt. Hiervoor wordt zo veel mogelijk aangesloten bij beleid en maatregelen voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties. Onderstaand de acties:
  - De e-module voor een hulpverlener, arts of docent die vaak met jongeren werkt en een vermoeden heeft van huwelijksdwang bestaat sinds juni 2013. Er zijn tot nu toe 1.649 licenties uitgegeven. (www.huwelijksdwang.info).

¹² TK 2013-2014, 29 544, nr. 523

- In december 2013 is een speciale editie van het Tijdschrift Kindermishandeling verschenen dat volledig in het teken van huwelijksdwang stond. Dit vakblad heeft een bereik van meer dan 45.000 professionals.
  - Alle 300 trainers van de meldcode Huiselijk Geweld zijn tussen juni en december 2014 geïnformeerd over eengerelateerd geweld. Ze kunnen een gratis bijscholing volgen, zodat zij de professionals die zij trainen goed kunnen informeren over eengerelateerd geweld in relatie tot de meldcode.
  - Voor scholen is een gratis training 'signaleren en handelen bij huwelijksdwang' beschikbaar gericht op docenten en medewerkers van de zorgstructuur.
3. De lokale ketenaanpak is van groot belang.
- Het platform Eer en Vrijheid is eind 2012 opgericht voor professionals en vrijwilligers die te maken hebben met de problematiek rond huwelijksdwang, eengerelateerd geweld en achterlating, omdat hieraan een zeer grote behoefte bleek. In 2014 hebben de deelnemers van het platform kennis uitgewisseld en gedurende het jaar zijn er bijeenkomsten georganiseerd. De eerstvolgende landelijke bijeenkomst is op 15 januari 2015. Informatie over het platform Eer en Vrijheid is voor de deelnemers te vinden op Yammer (een besloten community- pagina).
  - Het onderzoek naar de omvang van huwelijksdwang, huwelijkse gevangenschap en achterlating is op 29 september naar de Tweede Kamer gezonden¹³.
  - Zoals ik heb toegezegd zal ik de Kamer in december 2014 informeren over het verbreden van de preventieve aanpak huwelijksdwang naar het thema 'zelfbeschikking'. Er is inmiddels met zelforganisaties, gemeenten en professionals uit onder andere hulpverlening en kennisinstituten gesproken over het vervolg op de preventieve aanpak huwelijksdwang om noodzakelijke acties te inventariseren.

Parallele gemeenschappen

Naar aanleiding van de publicatie van het rapport "Turkse islam; Actualisatie van kennis over Turkse religieuze stromingen en organisatie in Nederland" heb ik uw Kamer recent bericht over mijn inzet om de transparantie ten aanzien van organisatie en handelswijze van verschillende Turks islamitische organisaties in de Nederlandse samenleving te vergroten.¹⁴ Ik zie deze doelstelling in de context van de integratie in de Nederlandse samenleving - mede in relatie tot ontwikkelingen in Turkije.

- Een eerste gesprek met de betrokken organisaties is inmiddels geweest. In de komende periode zal verder worden gesproken aan de hand van een concrete gespreksagenda met aandacht voor het functioneren van de eigen instellingen en daaraan gerelateerde projecten en activiteiten, non formeel onderwijs (weekendscholen, internaten en het pedagogisch klimaat), (buitenlandse) financiering en (transnationale) netwerken en de relatie met Turkije.
- Tevens gaat mijn aandacht uit naar monitoring en het versterken van de informatiepositie in binnen- en buitenland door de uitwisseling van informatie vanuit Turkse bronnen in samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken te intensiveren. Conform de toezegging in het AO van 12 november jl. wordt u over de uitwerking hiervan uiterlijk begin februari 2015 nader geïnformeerd.

Privaatgefinancierde Internaten

In mei 2013 zijn met gemeenten en privaatgefinancierde internaten op vrijwillige basis afspraken gemaakt over toezicht. Conform de afspraken uit het kwaliteitskader, dat in mei 2013 naar de Kamer is gestuurd, heeft de GGD in 2014 in alle gemeenten met wie de afspraken zijn gemaakt een toezichtbezoek afgelegd. Deze toezichtsbezoeken die in de vorm van een nul-meting zijn uitgevoerd, hebben mede tot doel om de betreffende instellingen voor te bereiden op de ophanden zijnde wetgeving. Op basis van de uitkomsten van de nul-metingen stellen de privaatgefinancierde internaten verbeterplannen op, waarna in de loop van 2015 de GGD in opdracht van de gemeenten

---

¹³ TK 2014-2015, 32 175 nr. 53

¹⁴ TK 2014-2015, 32 824 nr. 75

een vervolgmeting uitvoert. Daarbij wordt onder meer gekeken naar de voortgang die is geboekt in het doorvoeren van verbeteringen. In de loop van dit vrijwillige traject zijn er enkele gemeenten bijgekomen die een privaatgefinancierde internaat binnen hun gemeente hebben.

Op 15 oktober jl. stuurde ik, mede namens de staatssecretaris van VWS het voorstel van wet op de jeugdverblijven aan uw Kamer¹⁵. Met dit wetsvoorstel is uitvoering gegeven aan de motie Azmani – Yücel¹⁶. Het voorstel beoogt om, net zoals voor de schippersinternaten, ook voor deze internaten van overheidswege een vorm van wettelijk toezicht te introduceren met het oog op het waarborgen van de veiligheid en de ongestoorde ontwikkeling van de kinderen die er vaak langdurig en buiten het zicht van hun ouders verblijven.

Op 18 november vond een bijeenkomst plaats waarin ik heb gesproken met circa vijftig ouders van kinderen op internaten, om met hen in gesprek te gaan over de aanleiding en de invulling van het toezicht op de internaten.

Maatschappelijke spanningen in wijken

Een pluriforme en vreedzame samenleving is geen vanzelfsprekendheid en vereist een voortdurende gemeenschappelijke inzet vanuit de verschillende geledingen binnen onze samenleving. Dit is anno 2014 meer van belang dan ooit nu de invloed van onrust elders in de wereld zich vertaalt in maatschappelijke spanning tussen bevolkingsgroepen in Nederland in de directe woon- en leefomgeving; de onderlinge betrokkenheid en samenhang komen onder druk te staan. Tegelijkertijd werd zichtbaar hoe verschillende mensen uit diverse geldingen in onze maatschappij voorbij gaan aan hun angst en gevoelens van machteloosheid en juist samenwerking en toenadering tot elkaar zoeken en iets willen veranderen. Het is de inzet van dit kabinet om enerzijds stevig in te zetten op de aanpak van vervreemding en het voorkomen van escalatie, en anderzijds om in gesprek te blijven met de verschillende gemeenschappen en positieve initiatieven te faciliteren. Daarnaast is het ook van belang om over voldoende instrumenten te beschikken om ontwikkelingen in de wijken te kunnen volgen.

- Met het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme zet het kabinet stevig in om ontwikkelingen van radicalisering en extremisme te ontkrachten. Met de brief van 12 november jl. bent u geïnformeerd over de uitwerking van dit Actieprogramma¹⁷.
- Naar aanleiding van de maatschappelijke ontwikkelingen en toename van spanningen tussen verschillende (religieuze) groepen in de Nederlandse samenleving is op 20 november jl. een grote bijeenkomst georganiseerd in de Ridderzaal. Met deze bijeenkomst geeft het kabinet een signaal af dat zowel kabinet als samenleving staan voor een pluriform Nederland waar voor alle religies en overtuigingen een plek is (binnen de grenzen van de rechtsstaat) en de verschillende geledingen een verantwoordelijkheid hebben om bij te dragen aan een vreedzame samenleving, met gelijke kansen voor iedereen. Hierbij zijn diverse leiders van religieuze gemeenschappen, deel uitmakend van de pluriforme Nederlandse samenleving, uitgenodigd. In de bijeenkomst stonden jongeren centraal als de leiders, bestuurders en opiniemakers van de toekomst. Om lokale follow-up te garanderen vindt nauwe afstemming plaats met verschillende gemeenten waaronder de G4, Arnhem en Gouda. De resultaten van de bijeenkomst zullen een vervolg krijgen in 2015. De resultaten van de gesprekken in de steden worden hierin meegenomen zodat lokale en nationale trajecten elkaar versterken.
- Tijdens het plenaire debat over de Schilderswijk op 5 september 2013 heb ik toegezegd informatie te zullen verzamelen over wijken waarin vergelijkbare sociale factoren spelen als in de Schilderswijk. Daartoe wordt momenteel het instrument 'Gemeentelijke informatiekaart Integratie' ontwikkeld. Met dit instrument wordt het mogelijk om op basis van registerdata en aan de hand van een twintigtal indicatoren, op gemeentelijk en - daar waar technisch mogelijk - op buurtniveau, een beeld te krijgen. Hiermee wordt vergelijking van buurten mogelijk. Dit instrument bevindt zich momenteel in de testfase en zal naar

---

¹⁵ TK 2014–2015, 34 053, nr. 2

¹⁶ TK 2012-2013, 33 400 XV, nr. 94

¹⁷ TK 2014-2015, 29754, nr. 271

verwachting voor het einde van het jaar gereed zijn. De informatie die dit instrument oplevert zal digitaal toegankelijk worden.

Buitenlandse financiering moskeeën

De RMO is verzocht een verkenning van instrumenten op te stellen om als overheid de buitenlandse financiering van moskeeën en gebedshuizen (indirect) te beïnvloeden, in het besef dat directe overheidsinmenging in bestuurssamenstelling en financiering van moskeeën mogelijk noch wenselijk is. Als belangrijke vraag wordt daarbij gezien wat legitieme instrumenten zijn om als overheid het gedrag van burgers direct en indirect te beïnvloeden.

Het advies benadrukt het belang van een consistente benadering vanuit een handhaving van de rechtsstaat en oog voor reciprociteit als basis om financiering toe te staan alsook om deze te ontmoedigen. In het advies wordt gepleit voor een intensivering van het diplomatieke gesprek met betrekking tot buitenlandse financiering van moskeeën en gebedshuizen. Het kabinet¹⁸ is in reactie op het advies voornemens de diplomatieke gesprekken waar nodig te intensiveren met landen om de transparantie over deze financiële stromen naar Nederland te vergroten en ook met gemeenten en lokale partners het gesprek aan te gaan over de wijze waarop met lokale gemeenschappen optimale transparantie kan worden bereikt ten aanzien van financieringsstromen vanuit het buitenland. Ook ben ik direct in gesprek gegaan met verschillende geloofsgemeenschappen in Nederland, mede in het kader van het rapport over parallelle gemeenschappen in Nederland. Naar aanleiding van de motie van Segers c.s.¹⁹ waarin wordt gevraagd de omvang en de aard van de financiële steun aan Nederlandse moskeeverenigingen en andere organisaties in kaart te brengen heeft de minister van Veiligheid & Justitie toegezegd voor het einde van het jaar met een WODC onderzoeksrapport te komen.

Tot slot

Kennis als basis

Dit jaar is hard gewerkt aan de opbouw van de nieuwe kennisfunctie voor integratievraagstukken en de zorgvuldige afbouw van Forum. Aanleiding voor deze transitie is de actuele behoefte aan een kennisorganisatie die fungeert als een flexibele en hoogwaardige kennismakelaar. In de brief van 30 oktober jl.²⁰ heb ik de Kamer geïnformeerd over de wijze waarop het nieuwe kennisprogramma vorm krijgt.

Op 1 januari aanstaande start het nieuwe kennisprogramma. Het programma is er nadrukkelijk op gericht om partijen in het veld te kunnen bedienen in hun behoefte aan uiteenlopende kennisvragen. Voor het nieuwe kennisprogramma wordt er een subsidie voor een periode van drie jaar verstrekt aan het Verwey-Jonker Instituut als coördinator van het programma en MOVISIE voor de toepassingsgerichte kennisvragen. Beide hebben zich in de tweede helft van dit jaar gericht op de voorbereiding van het nieuwe programma.

Voor het thema sociale stabiliteit zal bij SZW de expertise-unit sociale stabiliteit worden opgericht. Deze expertise-unit zal praktische ondersteuning bieden aan gemeenten, instellingen en professionals op het terrein van maatschappelijke spanningen. Het gaat ten eerste om de 'ogen en oren'-functie, het weten wat er leeft binnen etnische en religieuze groepen. Ten tweede gaat het om snel en flexibel kunnen reageren op maatschappelijke ontwikkelingen en acuut aandienende vraagstukken.

Voor de looptijd van het actieprogramma jihadisme, zal de expertise-unit ook voorzien in een inhoudelijke verdieping en uitbouw rond het thema radicalisering.

Het instituut FORUM wordt op een verantwoorde manier afgebouwd. De waardevolle elementen zijn geborgd en er is door de Raad van Bestuur met de OR een sociaal plan overeen gekomen.

---

¹⁸ TK 2014-2015, 29 614, nr.35

¹⁹ TK 2012-2013, 29 754, nr. 221

²⁰ TK 2014-2015, 19 275, nr. 75

Met deze opbouw van de zjuist geschetste nieuwe kennisfunctie, verwacht ik dat er voor de komende tijd weer een stevige, hoogwaardige nieuwe kennisinfrastructuur staat die met gezag integratievraagstukken kan aanpakken.